

Ireneusz Grzegorz Skłodowski

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Sytuacja finansowa przedsiębiorstw na rynku hazardu w Polsce

Wstęp

Przedsiębiorstwa funkcjonujące na rynku hazardu w Polsce znajdują się w stanie ciągłych zmian własnościowych i strukturalnych. Jest to podyktowane zarówno specyfiką tego rynku, jak również ogólnymi uwarunkowaniami gospodarki opartej na zasadach wolnorynkowych. Urządzenie i prowadzenie działalności w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych, gier na automatach i gier na automatach o niskich wygranych w Polsce dozwolone było wyłącznie na zasadach określonych w Ustawie z dnia 29 lipca 1992 r. o grach i zakładach wzajemnych (Dz.U. z 2004 r. Nr 4, poz. 27 z późn. zm.). Mechanizmy rynkowe wymuszają na wszystkich podmiotach dysponowanie majątkiem w sposób możliwie najbardziej racjonalny w celu poprawy efektywności ekonomicznej gospodarowania i sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Konsekwencją takiego działania był systematyczny rozwój rynku hazardu, co przekładało się również na wzrost wpływów do budżetu państwa z podatków od gier oraz podatku dochodowego od osób prawnych. W latach 2005–2007 zaobserwowano wpływ czynników mikroekonomicznych na kształtowanie tego rynku. Nie byłoby możliwe osiągnięcie efektów makroekonomicznych bez uzyskiwania efektywności mikroekonomicznej przez samodzielnie gospodarujące podmioty, poddawane jedynie pośredniemu sterowaniu ze strony państwa [Walczak 2007, s. 28].

Cel i metody badań

Celem opracowania jest określenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku hazardu w Polsce. Zasadnicza uwaga została zwrócona na sytuację majątkowo-kapitałową.

Badaniem objęto wszystkie podmioty prowadzące działalność na rynku gier i zakładów wzajemnych w latach 2005–2007. Główną metodą przyjętą do reali-

zacji postawionego celu była analiza danych rzeczywistych firm z tego sektora. Wykorzystano podstawowe materiały źródłowe pochodzące z Ministerstwa Finansów oraz znajdujące się w Głównym Urzędzie Statystycznym (GUS) i wojewódzkich urzędach statystycznych. Skorzystano zarówno z ogólnie dostępnych danych statystyki masowej, jak i danych finansowo-ekonomicznych przygotowanych na podstawie składanych do GUS-u formularzy sprawozdań bilansowych F-01 i F-02.

Zebrane materiały zostały uporządkowane, wyselekcjonowane, sklasyfikowane i pogrupowane na grupy tematyczne, z których część dotyczyła ogólnych uwarunkowań funkcjonowania przedsiębiorstw prowadzących poszczególne gry i zakłady wzajemne, w tym ich sytuacji finansowej. Zebrany materiał oraz dane źródłowe zostały przetworzone metodą analizy opisowej, z uwzględnieniem związków przyczynowo-skutkowych. Dane źródłowe podane zostały analizie tabelarycznej. W artykule posłużono się metodą wnioskowania dedukcyjnego, tj. formułowania ogólnych twierdzeń w oparciu o dorobek teorii i analizę zagadnień.

Podstawowa charakterystyka podmiotów oferujących gry hazardowe

Działalność hazardowa w Polsce (w zakresie gier cylindrycznych, gier w karty, gier w kości, gier bingo pieniężne, zakładów wzajemnych, gier na automatach oraz gier na automatach o niskich wygranych) mogła być prowadzona wyłącznie w formie spółek akcyjnych lub spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, mających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 3 Ustawy o grach i zakładach wzajemnych)¹. Akcjonariuszami (udziałowcami) spółek prowadzących działalność mogły być osoby prawne lub spółki niemające osobowości prawnej, których siedziba znajdowała się na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego (art. 5 ustawy o grach i zakładach wzajemnych)². Ponadto działalność w zakresie gier liczbowych, loterii pieniężnych, wideoloterii i gry telebingo stanowiła monopol państwa wykonywany przez Ministra Skarbu Państwa, który w porozumieniu z Ministrem Finansów mógł tworzyć jednoosobowe spółki Skarbu Państwa (art. 4 Ustawy o grach i zakładach wzajemnych)³. W analizowanym okresie funk-

¹Dz.U. z 2004 r. Nr 4, poz. 27 z późn. zm.

²Ibidem.

³Pomimo stworzonych prawnych możliwości nie rozpoczęto działalności we wszystkich segmentach rynku, tj. w zakresie wideoloterii i gry telebingo. W analizowanym okresie z grupy gier objętych monopolem państwa prowadzone były wyłącznie loterie pieniężne i gry liczbowe.

cjonowały na rynku dwie spółki Skarbu Państwa, tj. Totalizator Sportowy Sp. z o.o. oraz Polski Monopol Loteryjny Sp. z o.o.⁴. Totalizator Sportowy Sp. z o.o. prowadził zarówno gry liczbowe, jak i loterie pieniężne, natomiast Polski Monopol Loteryjny Sp. z o.o. tylko loterie pieniężne. Te dwa podmioty realizowały monopol państwa (głównie była to spółka Totalizator Sportowy), funkcjonując w otoczeniu spółek prywatnych zarządzających gry zaliczane do wysokiego oraz niskiego hazardu. Podział ten jest podziałem umownym, jednakże utrwalonym w środowisku hazardu. Głównym czynnikiem decydującym o takim rozróżnieniu była wysokość osiąganych wygranych. W przypadku wszystkich rodzajów gier, w których wysokość wygranych jest praktycznie nieograniczona, klasyfikowane są one jako gry wysoko hazardowe. Do gier nisko hazardowych zaliczane są gry na automatach o niskich wygranych, w przypadku których wartość jednorazowej wygranej nie może być wyższa niż równowartość 15 euro, a wartość maksymalnej stawki za udział w jednej grze nie może być wyższa niż 0,07 euro (art. 2 ust. 2b ustawy o grach i zakładach wzajemnych).

W latach 2005–2007 łączna liczba podmiotów działających w oparciu o uzyskane zezwolenia na rynku hazardu wzrosła z 54 do 66, tj. o 22,2 pkt % (tab. 1). Pomimo corocznego wzrostu liczby spółek działających na rynku stwierdzono jednak wyraźne obniżenie dynamiki ich wzrostu. W 2006 r., w stosunku do 2005 r., nastąpił wzrost o 16,7%, z poziomu 54 do 63 spółek, natomiast w 2007 r. w stosunku do roku poprzedniego łączna liczba podmiotów zwiększyła się tylko dodatkowo o 3, tj. o 4,8 %. Mogło to świadczyć o rozwoju branży w ramach istniejących spółek. Postępujący wzrost zainteresowania rynkiem hazardu był zróżnicowany w zależności od rodzaju zarządzanych gier. W zakresie gier objętych monopolem państwa w ciągu całego okresu działalność prowadziły 2 podmioty.

Natomiast największe zmiany odnotowano w przypadku niskiego hazardu, gdzie liczba podmiotów angażujących się w tę działalność rosła z każdym rokiem, z 32 spółek w 2005 r. do 45 w 2007 r. Dynamika zmian wynosząca 140,6% wskazywała, że był to najdynamiczniej rozwijający się sektor gier. Rynek wysokiego hazardu, pomimo zmian liczby działających spółek, był dużo bardziej stabilniejszy i dojrzały. W 2007 r. liczba podmiotów w stosunku do 2005 r. zmniejszyła się o 1, osiągając poziom 19 spółek. W 2007 r. z ogólnej liczby spółek funkcjonujących na rynku aż 68,2% stanowiły podmioty zarządzające gry zaliczane do niskiego hazardu. Udział podmiotów prowadzących gry wysoko hazardowe w tym okresie wyniósł 28,8%.

---

⁴Od 2006 r. Polski Monopol Loteryjny Sp. z o.o. w likwidacji.

Tabela 1

Liczba podmiotów działających na rynku hazardu w Polsce

Wyszczególnienie	Lata						Zmiana 07/05	
	2005		2006		2007			
	liczba spółek	%	liczba spółek	%	liczba spółek	%	liczba spółek	%
Podmioty realizujące monopol państwa (MP)	2	3,7	2	3,2	2	3,0	0	100,0
Podmioty zarządzające gry zaliczane do tzw. wysokiego hazardu (WH)	20	37,0	17	27,0	19	28,8	-1	95,0
Podmioty zarządzające gry zaliczane do tzw. niskiego hazardu (NH)	32	59,3	44	69,8	45	68,2	13	140,6
RAZEM	54	100,0	63	100,0	66	100,0	12	122,2

Źródło: Opracowanie własne.

W latach 2005–2007 łączna liczba podmiotów prowadzących poszczególne rodzaje gier, jak i liczba ośrodków oraz punktów gier znacząco się zmieniła. Jedynie w przypadku „kasyn gry” pozostała praktycznie na stałym poziomie (tab. 2).

Podmioty, które ugruntowały pozycję na rynku starały się rozszerzać zasięg działalności, prowadząc nowe inwestycje i uruchamiając kolejne lokalizacje. W przypadku salonów gier na automatach liczba podmiotów zaangażowanych w ten segment rynku proporcjonalnie rosła. Stwierdzono szybki wzrost liczby otwieranych salonów gier. Gry bingo pieniężne zarządzane i prowadzone były tylko przez 2 podmioty. Ze względu na słabnące zainteresowanie tym rodzajem gier, począwszy od 2006 r., zostały one zaniechane. Liczba podmiotów prowadzących zakłady wzajemne zmniejszyła się z 8 do 6, przy jednoczesnym wzroście liczby punktów przyjmowania zakładów wzajemnych.

Tylko w przypadku dwóch rodzajów gier, tj. gier na automatach zarządzanych w salonach oraz gier na automatach o niskich wygranych zarządzanych w punktach, mieliśmy do czynienia z jednoczesnym wzrostem zarówno liczby podmiotów, jak i liczby ośrodków oraz punktów gier. W przypadku gier o niskich wygranych w 2007 r. stwierdzono wzrost liczby podmiotów oraz liczby punktów gry w stosunku do 2005 r. odpowiednio o 42,9% oraz 89,9%.

Rodzaje obciążeń rynku hazardu

Działalność spółek na rynku hazardu podlega między innymi obowiązkowi podatkowemu w zakresie podatku od gier. Zgodnie z obowiązującą do 2009 r. Ustawą o grach i zakładach wzajemnych (art. 45 i art. 45a) występowały następujące formy opodatkowania:

Tabela 2

Liczba podmiotów, ośrodków oraz punktów gry w podziale na poszczególne rodzaje gier

Wyszczególnienie		Lata			Zmiana 07/05	
		2005	2006	2007	Liczba	%
Kasyna gry	Liczba podmiotów	5	5	5	0,0	100,0
	Liczba kasyn gry	27	27	26	-1,0	96,3
Salony gier na automatach	Liczba podmiotów	13	14	15	2,0	115,4
	Liczba salonów gier	175	188	204	29,0	116,6
Salony gry w bingo pieniężne	Liczba podmiotów	2	0	1	-1,0	50,0
	Liczba salonów gry bingo	3	0	2	-1,0	66,7
Zakłady wzajemne	Liczba podmiotów	8	6	6	-2,0	75,0
	Liczba punktów zakładów wzajemnych	1 655	1 767	2 138	483,0	129,2
Gry na automatach o niskich wygranych	Liczba podmiotów	35 ¹	42 ²	50 ³	15,0	142,9
	Liczba punktów gry na automatach o niskich wygranych	9 675	12 438	18 372	8697,0	189,9

Objaśnienia:

1. uwzględniono 3 podmioty, które oprócz przychodów uzyskiwanych w salonach gier na automatach lub zakładach wzajemnych osiągały przychody z gier na automatach o niskich wygranych,
2. nie uwzględniono 2 podmiotów, które zostały ujęte przy grach wysoko hazardowych, z uwagi na niewspółmiernie wysoki poziom osiąganych przychodów,
3. uwzględniono 5 podmiotów, które oprócz przychodów uzyskiwanych w salonach gier na automatach lub zakładach wzajemnych osiągały przychody z gier na automatach o niskich wygranych.

Źródło: Opracowanie własne.

- opodatkowanie procentową stawką podatku,
- podatek od gier w formie zryczałtowanej.

Obliczanie podatku od gier na podstawie stawek procentowych dokonywano według wzoru:

$$Kp = Po \times Sp$$

gdzie:

- Kp – kwota podatku,
- Po – podstawa opodatkowania,
- Sp – procentowa stawka podatku.

Podstawy opodatkowania podatkiem od gier oraz stawki podatku były zróżnicowane w zależności od rodzaju gier losowych, czy zakładów wzajemnych.

Stawki podatku w przypadku gier objętych monopolem państwa, tj. gier liczbowych wynosiły 20%, wideoloterii – 45% oraz loterii pieniężnych – 15%. Dla gier wysoko wygraniowych przedstawiały się następująco: gry telebingo – 15%, loterie fantowe – 10%, gry cylindryczne, gry w karty, gry na automatach oraz gry w kości – 45%, gry bingo pieniężne i gry bingo fantowe – 10%. Zakłady wzajemne: totalizatory i bukmacherstwo – 10%. Zgodnie z art. 45 ust. 2 ustawy obowiązującej do 2009 r. stawka podatku od gier z tytułu prowadzenia działalności w zakresie zakładów wzajemnych na sportowe współzawodnictwo zwierząt na podstawie zezwoleń udzielonych wyłącznie na ich urządzenie wynosiła – 2%.

Ze wszystkich usług hazardowych jedynie loterie promocyjne oraz loterie audioteksowe nie podlegały opodatkowaniu. W pozostałych przypadkach podstawę opodatkowania stanowiła kwota przychodów (gry liczbowe, loterie pieniężne, gry telebingo, loterie fantowe, gry bingo pieniężne, gry bingo fantowe, zakłady wzajemne) lub też kwota wynikająca z różnicy pomiędzy sumą uzyskanych przychodów a sumą wygranych (wideoloterie, gry cylindryczne, gry w karty, gry w kości, gry na automatach).

W przypadku gier na automatach o niskich wygranych w analizowanym okresie płacony był miesięczny podatek od gier w formie ryczałtowej od każdego automatu. Wysokość podatku była zróżnicowana, ustalona kwotowo w euro na każdy rok kalendarzowy. W 2005 r. podatek wynosił równowartość 100 euro, natomiast w kolejnym roku wzrósł o 25 euro, przy czym w 2007 r. wysokość podatku została ustalona na poziomie z 2006 r., tj. w równowartości 125 euro. Ponadto działalność w zakresie zarządzania i prowadzenia gier i zakładów wzajemnych obciążona była innymi tytułami podatkowymi, które skutecznie mogły ograniczać opłacalność realizowanych przedsięwzięć gospodarczych. W przypadku podmiotów realizujących monopol państwa (w grach liczbowych, loteriach pieniężnych, grach telebingo i wideoloteriach) doliczana była dopłata stanowiąca 25% (gry liczbowe) oraz 10% (pozostałe) ceny losu lub innego dowodu udziału w grze. Było to obciążenie, które bezpośrednio nałożone zostało wprawdzie na grającego, jednakże czyniło grę droższą, a tym samym mniej atrakcyjną dla przeciętnego gracza. Innym znaczącym obciążeniem podmiotów zarządzających gry realizowane poza monopolem państwa była opłata za udzielone zezwolenia, uiszczana zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów Ustawy o grach i zakładach wzajemnych (Dz.U. z 2003 r. Nr 102, poz. 948 z późn. zm.). Ponadto, w przypadku wszystkich prywatnych podmiotów gospodarczych, przed rozpoczęciem działalności zobowiązane były one do wniesienia stosownego zabezpieczenia. Zwolnione z niego były podmioty realizujące monopol państwa. Poza tymi obciążeniami wszystkie podmioty płaciły podatek od wypracowanych dochodów, zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku

dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654 z późn. zm.), w wysokości 19% podstawy opodatkowania.

W ciągu analizowanego okresu 2005–2007 wysokość łącznych obciążeń podmiotów działających na rynku hazardu była rosnąca. W 2007 r. zaobserwowano wzrost obciążeń w stosunku do 2005 r. o 526,3 mln zł, tj. o 34,3% (tab. 3). Wzrost ten determinowany był głównie rosnącym podatkiem od gier (wzrost o 304 mln zł) oraz podatkiem dochodowym od osób prawnych (wzrost o 38,9 mln zł). Był to wzrost na poziomie odpowiednio 37,8 i 52,7%. W znaczący sposób wzrosły również obciążenia wypłacane od zrealizowanych zysków przez spółki Skarbu Państwa, tj. dywidendy. W ciągu 3 lat był to wzrost 3,7-krotny, z poziomu 35,9 mln zł do poziomu 136,0 mln zł. Najwyższy udział w łącznych obciążeniach miał podatek od gier oraz dopłaty do stawek. W 2007 r. podatek od gier wyniósł 1 110,0 mln zł, zaś dopłaty do stawek osiągnęły poziom 674,9 mln zł, stanowiło to odpowiednio 53,9 i 32,7% łącznych obciążeń podatkowych rynku hazardu.

Nieznaczne zmniejszenie obciążeń stwierdzono w przypadku opłat za wstęp do środków gier oraz opłat za zezwolenia. Z uwagi na niewielki udział w strukturze obciążeń opłat za wstęp do ośrodków gier (w 2007 r. wartość opłat wyniosła 0,8 mln zł) nie miało to większego wpływu na wysokość łącznych obciążeń rynku hazardu. Również w przypadku opłat za zezwolenia spadek jaki nastąpił w 2007 r. w stosunku do 2005 r., który wyniósł 3,6 mln zł, nie wpłynął znacząco na tendencje zmian zagregowanych obciążeń rynku.

Tabela 3
Obciążenie sektora gier

Rodzaje obciążeń	Lata						Zmiana 07/05	
	2005		2006		2007			
	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%
Podatek od gier	805,7	52,5	907,6	52,9	1110,0	53,9	304,3	137,8
Dopłaty do stawek	591,6	38,6	568,4	33,1	674,9	32,7	3,4	114,1
Podatek dochodowy od osób prawnych	73,8	4,7	97,3	5,7	112,7	5,5	38,9	152,7
Dywidendy ustawowe	35,9	2,3	112,0	6,5	136,0	6,6	100,1	379,3
Opłaty za egzaminy i świadectwa zawodowe*	5,0	0,3	5,8	0,3	6,8	0,3	1,7	134,6
Opłaty za wstęp do ośrodka gier	0,9	0,1	0,8	0,0	0,8	0,0	-0,1	88,2
Opłaty za zezwolenia	23,4	1,5	24,5	1,4	19,8	1,0	-3,6	84,6
RAZEM OBCIĄŻENIA	1534,7	100,0	1716,4	100,0	2061,0	100,0	526,3	134,3

*Łącznie ze świadectwami wydanymi przez TS Sp. z o.o.

Źródło: Opracowanie własne.

Ogólna sytuacja majątkowa

Rosnąca konkurencja na rynku hazardu wymusza na podmiotach tego sektora podejmowanie trafnych i szybkich decyzji, które zmierzałyby do poprawy efektywności gospodarowania. W tym celu istotną rolę spełniać powinna analiza finansowa przeprowadzana na podstawie sprawozdań finansowych. Dokonując oceny struktury bilansu należy przypomnieć, że w rozwojowym przedsiębiorstwie uzasadnione jest stopniowe zwiększanie aktywów trwałych, przy jednoczesnym zmniejszaniu aktywów obrotowych [Walczak 2007, s. 350]. Po stronie pasywów pożądanym jest wzrost kapitałów własnych przy malejącym udziale zobowiązań (szczególnie krótkoterminowych). Duży udział kapitałów własnych wiąże się ze znacznym samofinansowaniem i mocną pozycją finansową podmiotu.

Zdaniem niektórych ekonomistów, dokonując oceny kapitałów obcych, za pozytywny objaw należy uznać wzrost udziału zobowiązań długoterminowych [Kopczyńska 2007, s. 351]. Wynika to z faktu, iż są to zobowiązania o dłuższym terminie spłaty i mogą być traktowane łącznie z kapitałami własnymi jako tzw. kapitał stały. Z kolei zobowiązania bieżące powinny maleć, ponieważ charakteryzują się one wysokim stopniem pilności spłaty.

W latach 2005–2007 na rynku gier i zakładów wzajemnych w strukturze aktywów tylko w przypadku podmiotów realizujących monopol państwa udział majątku obrotowego był większy niż majątku trwałego (tab. 4). W grupie podmiotów działających na rzecz monopolu państwa w latach 2005–2006 nastąpiło obniżenie majątku trwałego, co jednocześnie wiązało się ze wzrostem wartości majątku obrotowego (w 2007 r. wartość majątku obrotowego wyniosła 726 mln zł, co stanowiło 75,8% wszystkich aktywów). Najniższą wartość majątku trwałego zanotowano w 2006 r. Majątek osiągnął wówczas poziom 98,5 mln zł, co stanowiło 11,9% ogółu aktywów. W 2007 r. nastąpił wzrost majątku trwałego o 130,6 mln zł, do poziomu 229,1 mln zł. Osiągnięty został udział w strukturze wszystkich aktywów w wysokości 24,2%.

Suma kapitałów własnych i zobowiązań podmiotów działających na rynku monopolu w latach 2005–2007 wzrosła o 208,7 mln zł. W 2005 r. równała się 736,2 mln zł, natomiast w 2007 r. osiągnęła poziom 944,9 mln zł, tj. zwiększyła się o 28,3%. Suma bilansowa była kształtowana głównie przez kapitał własny, który w 2005 r. stanowił 77,8% pasywów. W kolejnym roku nastąpiło obniżenie udziału własnych źródeł finansowania w majątku ogółem do 74,1%, a następnie w 2007 r. wzrost do wartości 746,7 mln zł (79,0% udziału w pasywach).

W stosunku do 2005 r. wzrost kapitałów własnych wyniósł 30,4%. Oznaczało to zwiększenie wartości o 174,0 mln zł, co w rezultacie pokazało, że podmioty działające na rynku monopolu po okresie, który charakteryzował się zwiększonym angażowaniem obcych środków na finansowanie działalności (2006 r.)

Tabela 4

Wartość składników bilansu oraz ich dynamika zmian dla podmiotów realizujących monopol państwa

Wyszczególnienie	Lata						Zmiana 07/05	
	2005		2006		2007			
	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%
Aktywa, w tym m. in.:	736,2	100,0	824,8	100,0	944,8	100,0	208,6	128,3
A. Majątek trwały	106,4	14,5	98,5	11,9	229,1	24,2	122,6	215,2
B. Majątek obrotowy	629,8	85,5	726,3	88,1	715,8	75,8	86,0	113,7
Pasywa, w tym m.in.:	736,2	100,0	824,8	100,0	944,8	100,0	208,6	128,3
A. Kapitały własne, w tym m.in.:	572,8	77,8	610,9	74,1	746,7	79,0	174,0	130,4
I Kapitał podstawowy	119,2	x	119,2	x	118,4	x	-0,8	99,3
II Kapitał zapasowy	257,4	x	308,1	x	372,2	x	114,7	144,6
B. Zobowiązania ogółem i rezerwy, w tym m.in.:	163,4	22,2	214,0	25,9	198,1	21,0	34,7	121,2
I Długoterminowe	-	x	-	x	7,1	x	7,1	x
II Krótkoterminowe	135,0	x	171,6	x	190,9	x	55,9	141,4

Źródło: Opracowanie własne.

powróciły w 2007 r. z finansowania inwestycji z kapitałów własnych. Udział kapitałów obcych w źródłach finansowania działalności ogółem zwiększył się z 163,4 mln zł w 2005 r. do 198,1 mln zł w 2007 r., tj. o 21,2 pkt %. Wartość kapitałów własnych w latach 2005–2007 utrzymywała się na poziomie zapewniającym pełne finansowanie aktywów trwałych, co świadczy o zachowaniu złotej reguły bilansowej oraz stałym finansowaniu zapotrzebowania na środki obrotowe niezbędne do utrzymania ciągłości działalności na rynku monopolu.

Wartość kapitału podstawowego w latach 2005–2006 utrzymywała się na stałym poziomie i wynosiła 119,2 mln zł. W 2007 r. nastąpiło jej nieznaczne obniżenie do wartości 118,4 mln zł. Jednocześnie największy udział we własnych źródłach finansowania działalności stanowił kapitał zapasowy, który w 2007 r. wzrósł w stosunku do 2005 r. o 114,7 mln zł i wyniósł 372,2 mln zł.

Wartość zobowiązań w 2007 r. w stosunku do 2005 r. wzrosła o 21,2%, z 163,4 mln zł w 2005 r. do 198,1 mln zł w 2007 r. Największy wpływ na te zmiany miały zobowiązania krótkoterminowe.

Przyjmuje się, że jeżeli rośnie udział majątku trwałego w całym majątku może to oznaczać wzrost ryzyka działania przedsiębiorstwa [Nowak 2001, s. 63]. Im większy jest udział trwałych składników majątku w łącznym majątku, tym mniejsza jest zdolność przedsiębiorstwa do wypracowania przychodu. Należy również wskazać, że przedsiębiorstwa charakteryzujące się małym udziałem

łem środków trwałych zazwyczaj mają większe możliwości dostosowawcze do zmian zatrudnienia, popytu itp., ponieważ mniejsza część kapitału jest związana na długi okres. W takich sytuacjach mniejszy udział środków trwałych w majątku ogółem to niższe koszty stałe, i odwrotnie. W przypadku branży hazardowej relatywnie mniejszy udział środków trwałych pozwala na szybkie dopasowanie działalności, a niskie koszty stałe powodują, że chwilowy spadek zainteresowania graczy tą formą rozrywki nie wpływa na szybki spadek zysku. Można stwierdzić, że w przypadku rynku gier objętych monopolem zmniejszenie udziału majątku trwałego w łącznych aktywach było spowodowane znacznym przyrostem wartości majątku obrotowego, wyższym niż majątku trwałego. Należy tutaj dodać, że na rynku monopolu nie zachodzi zjawisko zasadniczego obniżania się w badanym okresie poziomu wartości środków trwałych. Gdyby to jednak miało miejsce mogłoby świadczyć o przestarzałym parku maszynowym (urządzeniach do gier), jak również utracie kontaktu z nowymi technologiami. Byłoby to groźne dla przyszłości, ponieważ mogłoby wpłynąć na zmniejszenie wielkości przychodów (poprzez niską jakość oferowanych gier) i wymusić w konsekwencji konieczność poczynienia znacznych nakładów inwestycyjnych.

Rynek hazardu oprócz podmiotów zarządzających gry objęte monopolem państwa reprezentowany był przez podmioty prywatne, które oferowały gry zaliczane do wysokiego hazardu oraz gry na automatach o niskich wygranych. Zarówno dla wysokiego jak i niskiego hazardu udział majątku obrotowego był mniejszy niż majątku trwałego (tab. 5 i 6).

W przypadku rynku wysokiego hazardu wartość majątku trwałego rosła z poziomu 267,4 mln zł w 2005 r. do poziomu 397,1 mln zł w 2007 r. Majątek obrotowy w tym czasie osiągnął poziom odpowiednio 83 mln zł oraz 146,0 mln zł. W rezultacie udział majątku trwałego w aktywach ogółem w 2007 r. wyniósł 73,1%, zaś majątku obrotowego 26,9%. W badanym okresie wartość majątku obrotowego charakteryzowała się wyższą dynamiką zmian niż majątku trwałego. Dynamika zmian wartości majątku obrotowego w 2007 r. w stosunku do 2005 r. wyniosła 175,9%, podczas gdy zmiana majątku trwałego była na poziomie 148,5 pkt %.

Suma kapitałów własnych i zobowiązań w latach 2005–2007 dla rynku wysokiego hazardu wzrosła o 192,6 mln zł, z 350,5 mln zł w 2005 do 543,1 mln zł w 2007 r. Udział kapitałów własnych w finansowaniu majątku miał tendencję spadkową na rzecz zaciąganych zobowiązań. Udział kapitałów obcych w źródłach finansowania działalności zwiększył się w analizowanym okresie z 55%, tj. 192,9 mln zł do 58,6%, tj. 318,0 mln zł. Dynamika kapitału obcego w 2007 r. w stosunku do 2005 r. wyniosła 164,8%, podczas gdy dynamika kapitałów własnych była na poziomie 142,9%. Przekładało się to na wzrost wartości zobowiązań ogółem o 125,2 mln zł oraz kapitałów własnych o 67,6 mln zł.

Tabela 5

Wartość składników bilansu oraz ich dynamika zmian dla podmiotów wysokiego hazardu

Wyszczególnienie	Lata						Zmiana 07/05	
	2005		2006		2007			
	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%
Aktywa, w tym m.in.:	350,5	100,0	425,7	100,0	543,1	100,0	192,6	155,0
A. Majątek trwały	267,4	76,3	333,1	78,2	397,1	73,1	129,6	148,5
B. Majątek obrotowy	83,0	23,7	92,6	21,8	146,0	26,9	63,0	175,9
Pasywa, w tym m.in.:	350,5	100,0	425,7	100,0	543,1	100,0	192,6	55,0
A. Kapitały własne, w tym m.in.:	157,6	45,0	179,9	42,3	225,1	41,4	67,6	142,9
I Kapitał podstawowy	55,8	×	62,9	×	70,2	×	14,3	125,7
II Kapitał zapasowy	82,1	×	101,7	×	119,9	×	37,8	146,0
III Kapitał z aktualizacji wyceny	3,8	×	3,6	×	3,6	×	-0,2	94,5
IV Pozostały kapitał rezerwowany	0,6	×	0,6	×	2,2	×	1,7	381,3
B. Zobowiązania ogółem i rezerwy:	192,9	55,0	245,8	57,7	318,0	58,6	125,1	164,8
I Długoterminowe	21,9	×	68,6	×	117,7	×	95,8	537,7
II Krótkoterminowe	161,4	×	65,2	×	200,3	×	38,8	124,0

Źródło: Opracowanie własne.

W przypadku zobowiązań najwyższą dynamiką zmian charakteryzowały się zobowiązania długoterminowe, które wzrosły z poziomu 21,9 mln zł w 2005 r. do 117,7 mln zł w 2007 r. Majątek trwały na rynku niskiego hazardu wzrósł w ciągu analizowanego okresu z poziomu 112,0 mln zł do 353,5 mln zł, tj. o 241,4 mln zł, co stanowiło 215,5% (tab. 6).

Jeszcze wyższą dynamiką zmian cechował się majątek obrotowy (322,9%), którego udział w aktywach w analizowanym okresie utrzymywał się na poziomie od 32,8% (54,7 mln zł w 2005 r.) do 38,6% (113,4 mln zł w 2006 r.). W 2007 r. majątek obrotowy osiągnął poziom 176,7 mln zł, co stanowiło 33,3% ogółu aktywów. Suma kapitałów własnych i zobowiązań wzrosła w ciągu 3 lat o 363,4 mln zł. W 2005 r. równała się 166,7 mln zł, a w 2007 r. już 530,1 mln zł. Zmiana, porównując rok 2007 do 2005, wynosiła 218,0%. Wysokość kapitałów obcych w źródłach finansowania działalności ogółem podmiotów na rynku niskiego hazardu zwiększyła się z 82,8 mln zł w 2005 r. do 215,5 mln zł w 2007 r., tj. o 160,2%. Suma bilansowa była kształtowana głównie przez zobowiązania krótkoterminowe, których wysokość zmieniła się o 111,1 mln zł, z poziomu 75,7 mln zł w 2005 r. do 186,9 mln zł w 2007 r. Dynamika zmian zobowiązań krótkoterminowych w tym okresie wyniosła 246,8%.

Tabela 6

Wartość składników bilansu oraz ich dynamika zmian dla podmiotów niskiego hazardu

Wyszczególnienie	Lata						Zmiana 07/05	
	2005		2006		2007			
	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%	mln zł	%
Aktywa, w tym m.in.:	166,7	100,0	293,4	100,0	530,1	100,0	363,4	318,0
A. Majątek trwały	112,0	67,2	180,1	61,4	353,5	66,7	241,4	315,5
B. Majątek obrotowy	54,7	32,8	113,4	38,6	176,7	33,3	121,9	322,9
Pasywa, w tym m.in.:	166,7	100,0	293,4	100,0	530,1	100,0	363,4	318,0
A. Kapitały własne, w tym m.in.:	83,9	50,3	151,2	51,5	314,6	59,3	230,7	375,0
I Kapitał podstawowy	42,4	x	57,5	x	66,4	x	24,0	156,6
II Kapitał zapasowy	8,4	x	16,1	x	72,3	x	63,9	864,0
Pozostały kapitał rezerwowy	0,3	x	5,3	x	9,9	x	9,5	2838,6
B. Zobowiązania ogółem i rezerwy, w tym m. in.:	82,8	49,7	142,2	48,5	215,5	40,7	132,7	260,2
I Długoterminowe	5,3	x	18,0	x	28,6	x	23,3	537,7
II Krótkoterminowe	75,7	x	120,6	x	186,9	x	111,1	246,8

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza rynku hazardu pokazała, że w przypadku podmiotów realizujących monopol państwa oraz prowadzących gry wysoko hazardowe następował coroczny wzrost wartości majątku, przy czym wyższe tempo wzrostu wykazywały aktywa przedsiębiorstw prywatnych. W szczególności w spółkach działających na rynku niskiego hazardu aktywa charakteryzowały się dużym tempem wzrostu. Poziom wartości aktywów podmiotów reprezentujących monopol państwa w zakresie gier i zakładów wzajemnych w 2007 r. był o 128 mln zł niższy od sumy wartości aktywów dla pozostałych podmiotów z rynku hazardu i wyniósł 945 mln zł.

W poszczególnych pozycjach pasywów zauważalny był dla wszystkich trzech rodzajów rynku gier i zakładów wzajemnych (monopol państwa, wysoki i niski hazard) systematyczny wzrost kapitałów własnych, przy czym najbardziej znaczące zmiany wystąpiły na rynku niskiego hazardu.

Wzrost wartości kapitałów własnych spółek realizujących gry objęte monopolem państwa w głównej mierze podyktowany był zmianami kapitału zapaso-

wego, który począwszy od 2005 do 2007 r. wzrósł o 44,6%. Zmianom kapitału własnego w tym okresie towarzyszył wzrost zobowiązań krótkoterminowych o 41,4%. Jednocześnie stwierdzono brak finansowania majątku tych podmiotów poprzez zaciągnięcie zobowiązań długoterminowych. W przypadku rynku wysokiego hazardu nastąpiła wyraźna zmiana wartości zobowiązań długoterminowych. W 2006 r. w stosunku do roku poprzedniego wzrost ten był na poziomie 213,1%. Dla zobowiązań długo- i krótkoterminowych podmiotów reprezentujących rynek wysokiego hazardu w 2007 r. w stosunku do 2005 r. nastąpił odpowiednio 5,3 oraz 1,2-krotny wzrost ich wartości. W przypadku niskiego hazardu nastąpiły zmiany wartości zarówno kapitałów własnych, jak i zobowiązań. Udział kapitałów podstawowych i zapasowych w kapitale własnym w 2007 r. uległ odwróceniu. Do 2006 r. przeważający udział w kapitałach własnych stanowiły kapitały podstawowe. W 2007 r. nastąpił wzrost kapitałów zapasowych o 764,0% w stosunku do 2005 r. W efekcie w 2007 r. kapitały zapasowe przewyższyły kapitał podstawowy o 5,8 mln zł. Kapitał podmiotów realizujących gry na automatach o niskich wygranych finansowany był w głównej mierze zobowiązaniami krótkoterminowymi. Dynamika ich wzrostu była bardzo wysoka.

Z porównania dynamiki zmian aktywów i pasywów wynika, że branża niskiego hazardu cechowała się wyraźną dodatnią dynamiką zmian poszczególnych składników majątku oraz źródeł jego finansowania. Rynek ten w okresie lat 2005–2007 był w fazie dynamicznego rozwoju (tab. 7).

Tabela 7

Porównanie dynamiki zmian aktywów i pasywów dla poszczególnych segmentów rynku hazardu w Polsce (w %)

Wyszczególnienie	Zmiana 07/05			
	MP	WH	NH	Ogółem
Aktywa, w tym:	128,3	155,0	318,0	161,0
A. Majątek trwały	215,2	148,5	315,5	201,6
B. Majątek obrotowy	113,7	175,9	322,9	135,3
Pasywa, w tym:	128,3	155,0	318,0	161,0
A. Kapitały własne	130,4	142,9	375,0	158,0
B. Zobowiązania ogółem i rezerwy	121,2	164,8	260,2	166,6

MP – rynek gier objętych monopolem państwa,

WH – rynek wysokiego hazardu,

NH – rynek niskiego hazardu.

Źródło: Opracowanie własne.

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono sytuację finansową przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku hazardu w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań majątkowo-kapitałowych podmiotów reprezentujących rynek gier objętych monopolem państwa oraz rynek wysokiego i niskiego hazardu. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. W latach 2005–2007 nastąpił bardzo dynamiczny rozwój sektora usług hazardowych w Polsce. Największym zainteresowaniem wśród potencjalnych przedsiębiorców cieszył się sektor gier na automatach o niskich wygranych. Spośród 66 podmiotów działających w 2007 r. na rynku hazardu w Polsce 45 urządziło gry zaliczane do tzw. niskiego hazardu.
2. Najwyższą wartość majątku stwierdzono na rynku gier objętych monopolem państwa, która w 2007 r. wyniosła 944,8 mln zł i była tylko o 128,4 mln zł niższa od sumy aktywów wszystkich pozostałych podmiotów działających na rynku hazardu.
3. W strukturze aktywów tylko w przypadku podmiotów realizujących monopol państwa udział majątku obrotowego był większy niż majątku trwałego. Zarówno dla wysokiego jak i niskiego hazardu relacja ta była odwrotna, co związane było z koniecznością dysponowania własnymi środkami trwałymi (automaty, urządzenia do gier) przez prywatnych organizatorów gier. Majątek spółek finansowany był głównie zobowiązaniami krótkoterminowymi.
4. W przypadku rynku monopolu państwa wysokiego i niskiego hazardu stwierdzono systematyczny wzrost kapitałów własnych. W analizowanym okresie najwyższy wzrost o 230,7 mln zł nastąpił na rynku niskiego hazardu. W przypadku rynku gier objętych monopolem zmianom kapitału własnego towarzyszył wzrost zobowiązań krótkoterminowych. Totalizator Sportowy jako główny przedstawiciel monopolu państwa nie prowadził inwestycji długoterminowych, natomiast wszystkie bieżące działania finansowane były albo ze środków własnych albo z kredytów krótkoterminowych.

Literatura

- BEDNARSKI L.: *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*. PWE, Warszawa 1999.
- Informacja o realizacji ustawy o grach i zakładach wzajemnych w 2003 roku. Ministerstwo Finansów, Warszawa 2004.
- Informacja o realizacji ustawy o grach i zakładach wzajemnych w 2004 roku. Ministerstwo Finansów, Warszawa 2005.
- Informacja o realizacji ustawy o grach i zakładach wzajemnych w 2005 roku. Ministerstwo Finansów, Warszawa 2006.

- Informacja o realizacji ustawy o grach i zakładach wzajemnych w 2006 roku. Ministerstwo Finansów, Warszawa 2007.
- Informacja o realizacji ustawy o grach i zakładach wzajemnych w 2007 roku. Ministerstwo Finansów, Warszawa 2008.
- KOPCZYŃSKA L.: *Ocena kondycji finansowej przedsiębiorstwa*. Centrum Doradztwa i Informacji Difin Sp. z o.o., Warszawa 2007.
- NOWAK E.: *Metody statystyczne w analizie działalności przedsiębiorstw*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001.
- POMYKALSKA B., POMYKALSKI P.: *Analiza finansowa przedsiębiorstwa*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- SIERPIŃSKA M., JACHNA T.: *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Ustawa z dnia 29 lipca 1992 roku o grach i zakładach wzajemnych [Dz.U. z 2004 r. Nr 4, poz. 27 z późn. zm.].
- WALCZAK M.: *Analiza finansowa w zarządzaniu współczesnym przedsiębiorstwem*. Difin, Warszawa 2007.

The financial situation of companies in the gambling market in Poland

The article presents the financial position of enterprises operating in the gambling market in Poland. In particular, drew attention to the situation over and property-market equity, representing gaming operators covered by the monopoly of the state and market high and low hazard. The study period covered the years 2005–2007. Conduct gambling activities in Poland during this period was permitted only on the terms specified in the Act on games and mutual wagering. The greatest interest among potential entrepreneurs enjoyed the gaming industry with low prizes.

